

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19-20 травня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

3. Кримінальний Кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Мельник І.А.

студентка II курсу юридичного факультету

Сумського державного університету

Науковий керівник: Ключко А. М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ юридичного факультету

Сумського державного університету

Презумпція невинуватості особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, визнається однією з найвагоміших демократичних засад, що характеризують правову державу. Вона містить в собі безцінну моральну значимість, а також має важливі правові наслідки. Невипадково, що питання, пов'язані з названою засадою кримінального судочинства, постійно перебувають в полі зору як науковців, так і практиків.

Презумпція (*presumptio*) – слово латинського походження, яке перекладається буквально як «припускати». В одному із таких значень воно використовується й у сучасній українській мові: «Презумпція, ...припущення, що ґрунтується на ймовірності» [1, с. 869].

Навіть в історичному аспекті розглядається позиція, що необхідність доведення вини покладається на ініціатора процесу. Презумпція невинуватості тривалий час «відстоювала» своє місце в науці та законодавстві України. У радянський період вона фактично не існувала, особливо в період сталінських репресій. Під час розслідування злочину до уваги, в основному, приймали спричинені суспільно-небезпечні наслідки, шкоду, заподіяну існуючому режимові, а також політичні міркування обвинуваченого.

У 50-60-ті роки науковці почали активно висловлювати думки про доцільність презумпції невинуватості. Так одна група теоретиків висловлювала щодо презумпції невинуватості негативне ставлення у зв'язку з тим, що вона заважає боротьбі зі злочинністю. Інші науковці, навпаки, вважали достатніх наявність підстав, щоб включити в чинне кримінально-процесуальне законодавство формулу презумпції невинуватості у вигляді окремої правової норми. Проте в законодавстві, зрештою, ця ідея знайшла своє закріплення. У статті 160 Конституції СРСР 1977 року вказувалося, що ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину, а також підданий покаранню інакше як за вироком суду. У цій нормі визначилася основа мета презумпції невинуватості: визнавати винним має право тільки суд [2, с. 571].

У Європі презумпція невинуватості на доктринальному рівні була вперше сформульована Ч. Беккарія у книзі «Про злочини і покарання», виданій в 1764 р. Автор книги стверджував, що «ніхто не може бути названий злочинцем, доки не винесений обвинувальний вирок, і суспільство не може позбавити звинувачуваного своєї заступництва до того, як буде вирішено, що він порушив умови, при дотриманні яких йому й забезпечувалася ця опіка». На законодавчому рівні, вважається, вперше презумпція невинуватості як законодавчий принцип в сучасному розумінні, була проголошена у 1789 р. у французькій Декларації прав людини і громадянина в ст. 9, зміст, якої визначав: «кожна людина вважається невинною до тих пір, поки він не буде оголошений винним; якщо буде визнано необхідним стягнути його затримання, всяка сором'язлива міра, яка не є необхідною для утримання його під охороною, повинна суворо каратися законом» [3, с. 5-6].

Нині принцип презумпції невинуватості – це основоположне кредо будь-якої цивілізованої держави, яке записане в усіх міжнародних документах про права людини. У статті 7 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод нормативні підстави презумпції невинуватості тлумачиться так: «Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок якоїсь дії чи

упущення, яке згідно з діючим на момент його вчинення внутрішньому або міжнародному праву не було кримінальним злочином» [4].

Згідно зі ст. 62 Конституції України, особа вважається невинуватою в учиненні злочину й не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку й встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну та моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням [5].

Ф.М. Нагорський та О.А. Осауленко презумпцію невинуватості як правове явище визначають як сукупність взаємопов'язаних між собою функціональних проявів, що визначають правовий статус особи, яка притягається до юридичної відповідальності і реалізація яких гарантується правовими положеннями, що забезпечують законне та гуманне ставлення до такої особи. Презумпція невинуватості є елементом загально правового статусу особи, який захищає права суб'єкта будь-яких правовідносин різних галузей права, коли виникає питання про притягнення його до відповідальності. [6, с. 101-105].

Як слушно зауважив В.Т. Нор, «презумпція невинуватості за своєю правовою природою є гарантією права особи, щодо якої розпочато кримінальне переслідування, на визнання її невинуватою з боку держави в особі її публічних органів та посадових осіб до часу, коли вину її визнає суд своїм вироком, що набрав законної сили» [7, с. 394].

Проаналізувавши сутність презумпції невинуватості та представлені наукові тлумачення, можна виділити такі основні її ознаки: законодавче закріплення; встановлення наявності чи відсутності фактів, що мають юридичне значення; обов'язкове застосування презумпції, незважаючи на те, що вона базується на ймовірності; можливість спростування презумпції за допомогою доказів; тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого; недоведена вина прирівнюється до доказу невинуватості.

Таким чином, презумпція невинуватості має потужний морально-гуманістичний потенціал. Вона являється не лише гарантією права особи на справедливий судовий розгляд її справи і справедливе судове рішення, а й фактично містить формулу, права особи та громадянина на виправдання та є законодавчо закріпленою гарантією цього права. Реалізація вказаної гарантії в значній мірі повинна забезпечуватися засобами чинного законодавства. Вважаємо, що одним із напрямків практичної реалізації принципу невинуватості як найвищої конституційної гарантії є морально-правове виховання громадян, особливо майбутніх юристів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Новий тлумачний словник української мови. Т.2. - К.: Аконт, 2003. - 926с
2. Цибулевська О.В. Презумпція невинності: моральний аспект / О.В. Цибулевська // Юридична техніка. – 2010. - № 4. - с. 571-573
3. Вениамінов А. Р. Поняття презумпції невинуватості та її формування в кримінально-процесуальному праві / А. Р. Вениамінов, І. А Сюркевич // Наука. -2015. - № 3 (15). – с. 1-14 [Електронний ресурс] - Режим доступу. -URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-prezumptsii-nevinovnost>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Офіційний вісник України — 1998. - № 13, / № 32. – с. 270
5. Конституція України: офіц. текст зі змінами станом на 15 березня. 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – с. 141.
6. Нагорський Ф.М. Дія принципу презумпції невинності стосовно суб'єктів кримінального переслідування осіб, які викриваються у вчиненні злочину / Ф.М. Нагорський, О.А. Осауленко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2002. - Вип. 2 (6). –Ч. 2. – с. 101–105

7. Нор В. Презумпція невинуватості як принцип кримінального судочинства та його інтерпретація Європейським судом з прав людини / В. Нор // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». – 2011. – Вип. 53. – с. 389–401.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНСТИТУТУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Мисливий В. А.

д.ю.н., професор

*Університет державної фіскальної
служби України*

Клочко А. М.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ юридичного факультету
Сумського державного університету*

У вітчизняній економічній доктрині фінансовою системою за внутрішньою будовою вважають сукупність відносно відокремлених взаємопов'язаних фінансових відносин, а в організаційному вимірі як сукупність фінансових органів та інститутів, що управляють фінансовими потоками, провідними суб'єктами серед яких визнається банківська система. Такої позиції дотримуються й деякі відомі іноземні фахівці, які включають до фінансової системи банківські установи.

До банківської системи відносять Національний банк України (далі – НБУ), державні та комерційні банки, що виконують покладене на них широке коло питань, пов'язаних з монетарною політикою, підтриманням ліквідності та стабільності фінансових ринків регулювання депозитних інститутів, надання послуг державній скарбниці, підтримання ефективного платіжного механізму, що у цілому сприяє економічному розвитку суспільства.

Водночас, трансформаційні процеси в Україні у цій сфері показують, що НБУ не на достатньо належному рівні виконує функції щодо забезпечення стабільності грошової одиниці (три суттєві девальвації 1998/1999 рр., 2008/2009 рр. і 2014/2015 рр.), неспроможність утримання цінової стабільності (щорічне зростання індексу споживчих цін), нестійкість та поширене банкрутство банківської системи (у 2008 р. – 175 банків, 2014 р. – 180, в 2016 р. – 120) тощо. Відтак, відсутність стійких позитивних тенденцій економічного зростання, перебування банківської системи у стані рецесії, спорадична докапіталізація банків, непослідовна фіскальна політика, корупційна та криміногенні складові у цій сфері, а також непередбачуваність економічних і політичних подій в державі, очевидно, не сприяють стабілізації розвитку фінансової системи України.

При цьому особливої уваги заслуговує той парадоксальний факт, що питома вага злочинності в економічній, господарській, фінансовій, банківській, бюджетній сферах держави в останні роки не перевищує 3 %, проте як протягом останніх років понад 50 % вітчизняної економіки вважається «тіньовою». Цей феномен, безумовно, вимагає окремого з'ясування, але в будь-якому разі на фоні постійних економічних, фінансових та інших негараздів, він є певним індикатором відсутності виваженої кримінально-правової політики держави, недосконалості кримінального законодавства, неефективного використання засобів кримінально-правового характеру у протидії злочинним посяганням, зокрема у сфері банківської діяльності.

Кримінальні правопорушення, що вчинюються в сфері банківської діяльності набули сьогодні значного поширення і становлять суттєву небезпеку. Одним із